

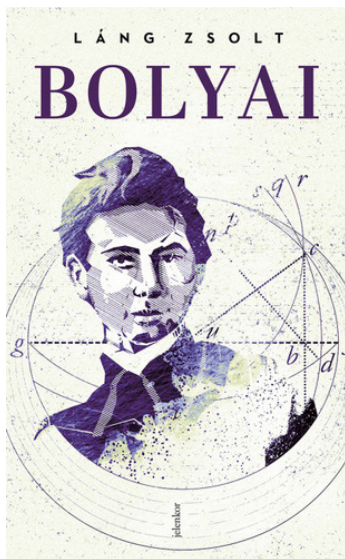
Fűzfa Balázs

Semmiből mindent?

Lássuk be, nagy adósság volt ez: valakinek végre már meg kellett írnia a „Nagy Bolyai-könyv”-et. Itt van egy ekkora téma, amely az asztalon hever, a kézenfekvőnél is kézenfekvőbb, és másfél évszázadot kell várni, amíg valaki veszi a bátorságot, s nekiáll? Állítólag Esterházy Péternek is szándékában állt, de ez csak szándék maradt. Pedig ő matematikus volt, bizonyára értette volna az életmű lényegét a gyakorlatban is, és nemcsak elméletben lett volna tisztában annak nagyságrendjével, mint mi, naiv olvasók.

Láng Zsolt is érezhetően otthonosan beszél a matematika nyelvét, és van még egy óriási előnye: marosvásárhelyi lévén a város minden szegletét ismeri. Nemcsak tudja, hol van a régi Nagyvásártér, hanem mindennapi létezésének is része ez a hely, mint ahogyan a Bolyai Farkas utca is, meg a Bolyaiak kettős szobra. (Furcsa módon Bolyai János utca ma sincs Marosvásárhelyen.)

A fiatal zseni klasszikus önreflexiója így hangzik a nem-euklideszi geometria megalkotása után: „A semmiből egy új, más világot teremtettem.” Kétségtelenül a semmi és a minden hátrávidékein bóklászik az, aki Bolyai János örökével próbál párbeszédbe elegyedni. – Mindazonáltal érdekes az is, hogy lényegében ugyanabban a korban egy magyar költő, Csokonai Vitéz Mihály is megfogalmazza e kijelentést, csak éppen a költőkről szólva: „[ti. a költő], [m]időn teremt új dolgokat / s a semmiből

világokat” (*A Magánossághoz*, 1798). Azaz nemcsak a matematikában, hanem az irodalomban – és nyilván más tudományos és művészeti területen – is fölmerült a semmi és a minden egymáshoz való viszonyának kérdése a XIX. század elején.

Láng Zsolt többször is tiszteleg szövegével Esterházy Péter emléke előtt – a regény általa teremtett alapformája is a *Termelési regény* (*kisssregény*) narrációs megoldására emlékeztet, csak itt éppen nem egymás után következnek az alaplíra és a reflexió szövegegyesége, hanem ezek fejezetenként fűződnek egymásba (a fejezetek számozása a prímszámok sorozatát követi).

Két regényt olvasunk tehát, amikor kézbe vesszük a Bolyait. Ez a megoldás bizony már-már közhelyesnek mondható ama *Termelési regény* óta (hogy korábbi példát, Sinkó Ervin *Egy regény regénye* című alkotását ne is idézzük még az 1930-as évekből). Mégsem veszik el azonban az író a közhelyes megoldásokban, hanem egyre inkább azt érzi az olvasó: mindkét szövegréteg olyan erős, hogy önmagában is megállna regényként. Ezért aztán inkább az vetődhet fel kérdésként: érdemes volt-e egy igazán súlyos Bolyai-regény szerkezetét megbontani a jelenbeli, szerzői (ön)reflexió rétegeivel? Hátha jobb lett volna a *Bolyait* meghagyni a Bolyaiak regényének? Mert Bolyai János és édesapja, Bolyai Farkas élettörténete annyi drámát rejt magában, hogy minden más réteg bevonása csak gyengítheti ennek a drámának az erejét?!

A válaszom határozott nem. Ez a regény ugyanis nem Bolyai János és Bolyai Farkas mégoly tanulságos életét szeretné bemutatni. Ez a regény Láng Zsoltról, illetve az általa teremtett elbeszélőről szól. Arról a küzdelemről, melyet ez az elbeszélő – miközben az élet apró-cseprő dolgaival van elfoglalva egy svájci kolostorban, ahol ösztöndíjasként él, és írja a Bolyai-regényt – folytat önmagával és az „anyag”-gal, amely valóban a végtelenséggel párhuzamos gazdaságú.

A két Bolyai életének olykor naturalisztikusan részletező és ki-méretlen ábrázolása, a korabeli Marosvásárhely érzékletes leírásai, a két főszereplő körül élő mellékalakok rajza mind-mind arra

biztat bennünket, hogy magunk is próbáljuk megérteni ennek a két zseninek egymáshoz és a világhoz való viszonyát, de legfőképpen azt, hogy egy író miképpen igyekszik érzékletes nyelvi formát adni százötven évvel később élő emberek számára az ő múltbéli akarataikról, vágyaikról, gondolataikról.

A múlt világa persze egészében rekonstruálhatatlan és megérthetetlen, ha racionálisan szemléljük az akkor élőket és világukat – de talán megsejthető az egykor volt mindenségből valamennyi, ha nem a száraz racionalitás, hanem a spontán létezés mezői felől tekintjük az akkori főszereplőket és körülményeiket.

Lehetséges, hogy ez a Bolyai-regény nem az a Bolyai-regény, amelyet sokan vártak, de az biztos, hogy formátumos, nagyívű alkotás Láng Zsolt könyve. Emberfeletti a küzdelem, melyet a szerző a két Bolyaival folytat, ám nem kínkeserves. Sokkal inkább örömteli és katarzissal biztató, gótikusan elegáns szókatedrális.

Láng Zsolt: *Bolyai*. Jelenkor, Pécs, 2019.